

3. Шлемкевич Микола. Галичанство. /Микола Шлемкевич. – Львів. «За вільну Україну», 1997. – 104 с.

Гоян Ігор Миколайович

ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

ПСИХОЛОГІЗМ У ФІЛОСОФІЇ П.ЮРКЕВИЧА

Особливості психологізму у філософії П.Юркевича ґрунтуються на його кордоцентризмі та антиматеріалістичній позиції, яка наголошує на тому, що людина – це перш за все духовна істота, яка має власне внутрішнє джерело свого душевного і духовного буття – серце [1].

П.Юркевич критикував матеріалістичні позиції і «...висвітлював безпідставність матеріалістичної науки про людину. Всі твори Юркевича просякнуті наукою про людину. В своїх творах... Юркевич розвиває своє специфічне поняття і науку про людину, про людину, як вільну (свобідну), індивідуальну, конкретну й відповідальну істоту. Отже, проблема людини – це центральна проблема в його філософії...» [2, с.28-29]. У цьому контексті простежується людиноцентризм філософських поглядів П.Юркевича.

У контексті людиноцентризму П.Юркевич розвиває своє кордоцентричне вчення, яке є основою його психологізму. Психологізм поглядів П.Юркевича полягає в обґрунтуванні того, що саме серце, а не якісь зовнішні об'єктивні сили і обставини є центром людського буття, центром буття людської душі, власне центром людини.

У контексті філософського вчення П.Юркевича, «серце – це охоронець і дивигун усіх фізичних сил людини; серце – це центр душевного і духовного життя людини; серце – це зосередження всієї пізнавальної діяльності людини; серце – це центр багатограничних духовних почувань, зворушень і пристрастей; і серце людини – це центр її морального життя. А в кінцевому висновку, треба сказати, що серце – це сама людина» [2, с.29]. Такий акцент на серце, яке є джерелом фізичного, душевного і духовного життя і ототожнення серця із людиною свідчить про своєрідний антропологічний психологізм П.Юркевича.

Сутність антропологічного психологізму П.Юркевича, який випливає з кордоцентризму фактично у певній мірі випереджує концепти американського і європейського персоналізму і полягає в тому, що людина – це самодостатня істота, яка створена богом [1, с.100], і яка як особистість не підлягає ніякому механізмові [1, с.96]. У контексті антропологічного психологізму П.Юркевича критикує механіцизм і стверджує про те, що людина не є матеріалістичною істотою, а керується своєю душевною енергією, яка є свідомою [1, с.83] та має автономію розуму [1, с.91]. При цьому П.Юркевич вважає, що сутність душі неможливо пізнати [1, с.88], оскільки вона має божественне походження [1, с.100], що свідчить про критику матеріалістичної позиції відповідно до якої свідомість і психічна діяльність – це високоорганізована матерія. Крім того майбутню діяльність людської душі неможливо передбачити, так як це

можливо в матеріалізмі, бо «...в людській душі є щось першоосновне і просте, є людина тасмичного серця, є глибина серця, майбутні рухи якого не можуть бути розчислені згідно з необхідними умовами й законами душевного життя. Для того *найособливішого* боку людського духа наука не може знайти вільних і назавжди визначених форм...» [1, с.94].

Неможливість передбачити душевні і моральні явища з точки зору П.Юркевича полягає в тому, що людина є у певній мірі загадкова істота, бо має божественне походження і має вільну волю [1, с.99; 100]. Саме це походження людини від бога є джерелом її морального життя.

П.Юркевич вважає, що джерело моральних явищ полягає у богоподібності людини [1, с.99]. Такий акцент розуміння моральних явищ як богоподібних, наголос на совісті [1, с.106] і на любові як підґрунті морального життя [1, с.106], вказує також на персоналістичний аспект психологізму мислителя. На його думку, «...релігія... утверджується перш за все в серці людини...» [1, с.99], а «...любов є джерелом усіх правдиво і невідмінно моральних поступків» [1, с.99], тим більше, що він вважає, що «серце людини *любить* добро і стремить до нього...» [1, с.99]. На думку П.Юркевича, «...слово Боже відкриває нам ту *метафізичну* основу любові серця до добра, як основного морального акту, коли воно навчає, що людина створена на образ Божий» [1, с.100].

Цікавим міркуванням П.Юркевича є думка про те, що органом душі виступає все тіло людини [1, с.83; 86]. В такому контексті ототожнення душі і тіла людини також можна вести мову про антропологічний психологізм П.Юркевича, оскільки душа фактично ототожнюється із людським тілом, із серцем, або ж з людиною, власне з персоною, а тому кожна людина має важливе значення і є конкретною особистістю [1, с.93], персоною.

Тут антропологічний психологізм П.Юркевича має чітко виражений персоналістичний зміст, оскільки він вважає, що «...людина ніколи не може бути пасивним виявленням чи органом душі загальної родової життя. Наші слова, мислі і діла народжуються не із загальної родової сутності людської душі, а *нашого* окремо-розвитого, своєрідно-відособленого душевного життя; тільки згідно з цією причиною вони становлять *нашу* особисту провину, чи нашу особисту заслугу, якої ми не поділяємо з ніким» [1, с.93].

У поглядах П.Юркевича спостерігається також зв'язок кордоцентризму та персоналізму. Наприклад, мислитель веде мову про те, що умови душевного життя в людині мають своє джерело у серці людини, «...виходячи з якого вони, при всій загальності, стають *нашими* особистим станом і надбанням» [1, с.93].

Із вище наведених міркувань можна зробити висновок, що в поглядах П.Юркевича розвивається антропологічний психологізм, який ґрунтується на кордоцентризмі та людиноцентризмі, та який має елементи персоналістичної філософії, що свідчить про те, що погляди П.Юркевича, які мали чітко виражену критику матеріалізму, могли стати підґрунтям для розвитку європейського персоналізму. Це вказує на перспективу подальших досліджень особливостей психологізму та філософських поглядів П.Юркевича.

Література

1. Юркевич П.Д. Серце і його значення в духовному житті людини згідно з наукою слова божого / Памфіл Данилович Юркевич ; [пер. з рос. С.Ярмуся] // П.Д. Юркевич // Вибрані твори. Ідея – Серце – Розум і досвід. – Вінніпег: Колегія Св. Андрея в Вінніпезі, 1984. – С. 73–107.
2. Ярмусь С. Памфіл Данилович Юркевич та його філософська спадщина / Степан Ярмусь. – Вінніпег: Накладом товариства «Волинь», 1979. – 76 с. – (Інститут дослідів Волині. Ч.37).

Джигіта Андрій Ярославович

ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

УКРАЇНСЬКА АКАДЕМІЧНА ФІЛОСОФІЯ ХІХ СТОЛІТТЯ В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ФІЛОСОФІЇ

Розвиток будь-якої національної філософії передбачає наявність певних закономірностей. До них можна віднести поєднання здобутків світового філософського спадку з унікальними елементами історичного та культурного досвіду відповідного народу, а також формування академічної філософії. Саме в межах останньої формуються класичні зразки філософування на теренах тієї чи іншої країни. Українська академічна філософія в цьому плані не є винятком. Адже, з одного боку, її властиві усі суттєві риси української філософії, а з іншого – вона спростовує доволі поширену думку про останню як таку, що не є професійною. Саме тому видається надзвичайно важливим дослідження української академічної філософії ХІХ століття в контексті європейської. При цьому слід з'ясувати, який саме внесок в розвиток філософської думки України зробили представники цього напрямку, а також, що вони могла запропонувати для європейської філософії.

Відповідь на перше запитання має кілька аспектів. По-перше, представники академічної філософії ХІХ століття виконували ті ж функції, які раніше реалізовували викладачі Києво-Могилянської академії – ретрансляції інтелектуальної спадщини провідних мислителів європейської філософії з одного боку та формування української професійної філософії з іншого. По-друге, у працях представників напрямку українська філософія набуває рис енциклопедичності та системності. Філософія не тільки ознайомилися, але глибоко опрацювали та синтезували найкращі світоглядні здобутки людства. Варто тут згадати і про те, що С.С. Гогоцький – один з найяскравіших філософів-академістів – написав першу в Російській імперії філософську енциклопедію "Філософський лексикон". По-третє, філософи не тільки читали та опрацювали праці своїх колег, але й "відкривали" для них українську філософію. Зокрема, відомо про листування С.С. Гогоцького з членами берлінського центру німецького гегельянства, його спроби зустрітись з німецькими гегельянами під час закордонних поїздок, про наявність у

філософському спадку П.І. Ліницького критичних статей німецькою та французькою мовами, зокрема на праці Е. Дюрінга.

Для відповіді на друге питання слід згадати, що в цей період європейська філософія переживала своєрідну кризу. Внаслідок антиметафізичних настроїв виникає позитивізм, який доволі сильно обмежує значення філософії. Криза знає класична європейська філософія і внаслідок надмірного раціоналізму. Натомість в українській академічній філософії спостерігаються протилежні процеси. Зокрема, погляди її представників можна охарактеризувати як антипозитивістську. При цьому позитивізм, як і найрізноманітніші форми матеріалізму, не просто сліпо відкидався, а піддавався ґрунтовному аналізу. Так П.І. Ліницький в праці "Основні питання філософії. Досвід системного викладу філософії" перед тим, як прийняти певну позицію, доволі відчутну частину тексту присвячує розгляду існуючих філософських напрямів крізь призму протиставлення різних форм матеріалізму та спиритуалізму, піддає критичному аналізу та з'ясовує недоліки останніх. Також українські академічні філософи цього напрямку продовжували традиції європейської філософії в розумінні суті та предмета філософії як світоглядного знання, основними рисами якого є системність, логічна завершеність та ясність. Завдяки ж приналежності до української філософської думки з усіма її суттєвими ознаками мислителям вдається уникнути як надмірного раціоналізму так і ірраціоналізму.

Таким чином, українській академічній філософії ХІХ вдається уникнути тих гострих суперечностей, які були притаманні тогочасній європейській філософії. Філософію П.І. Ліницького часто визначають як "здорову метафізику". На нашу думку це поняття схоплює особливості української академічної філософії ХІХ ст. загалом. І саме в цьому їй до певної міри вдалось випередити європейську філософію. А вже остання, переживши глибоку кризу, прештото знову звертається до метафізики, яка набуває нових форм.

Дойчик Максим Вікторович
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

КОНЦЕПЦІЯ ГІДНОСТІ ЛЮДИНИ У ФІЛОСОФІЇ ПАМФІЛА ЮРКЕВИЧА

В обґрунтуванні теоретичних засад почуття власної гідності неможливо оминути ідейний здобуток видатного українського філософа ХІХ ст. П. Юркевича, викладений перш за все у його статті, що вийшла в світ 1860 року під назвою «Серце та його значення в духовному житті людини, згідно вчення слова Божого».

Світоглядно-ціннісна позиція П. Юркевича є результатом зацікавленого і відповідального переосмислення морально-філософських поглядів Платона і Канта: людина є носієм вищого, метафізичного начала і, як духовна істота, здатна виявити свою цінність, насамперед, у прагненні осягнути й здійснити у своєму житті вищий моральний закон, гарантом якого є Бог. Платонівсько-